

atiyeno.ir

نکته

رشد تسهیلات مشاغل خانگی در سه سال گذشته

بنا به گفته مسئولان وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، توزیع ۲۸۰ هزارمیلیارد تومان تسهیلات اشتغال‌زایی در بخش‌های مختلف صنعت، تولید و خدمات در جهت پایداری اشتغال روستایی و مشاغل خانگی ازجمله اقدامات مؤثر دولت سیزدهم به شمار می‌رود. در این راستا ۱۱۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات به مشاغل خانگی اختصاص یافته است. همچنین صدور آتی مجوز برای بیش از ۹۵ درصد از رشته‌های مشاغل خانگی به‌عنوان یکی از اقدامات مهم این دولت، برای نخستین بار صورت گرفته است. در حال حاضر، چیزی بین ۱۵ تا ۲۵ درصد اشتغال در کشورهای توسعه‌یافته در حوزه مشاغل خانگی وجود دارد، اما در ایران سهم کسب‌وکارهای خانگی از کل مشاغل موجود، حدود ۳ الی ۴ درصد برآورد می‌شود. به این ترتیب، تلاش دولت سیزدهم در جهت ایجاد مشاغل خانگی جدید را می‌توان تلاشی در مسیر توسعه فضای اشتغال کشور توصیف کرد. با استناد به آمارها، حدود ۱۰ درصد اشتغال ایجادی در این دولت، در عرصه مشاغل خانگی بوده است.

یازدهم تیرماه سال جاری، محمود کریمی‌بیراوند، معاون اشتغال وزیر کار، ۱۰ درصد اشتغال ایجادی کشور را مربوط به مشاغل خانگی دانست و با بیان اینکه این بخش تا قبل از دولت سیزدهم منزوی بود، گفت: «ایجاد ۷۷۵ هزار شغل خالص در سه سال اخیر، تک‌رقمی شدن نرخ بیکاری و کاهشی شدن آمار بیکاری فارغ‌التحصیلان از اقدامات شاخص این حوزه است. طی سال گذشته ۵۰۰۰ میلیارد تومان اعتبار برای موضوع مشاغل خانگی توسط بانک مرکزی اختصاص یافت، در حالی که تسهیلات مشاغل خانگی در سال ۱۳۹۹ جمعاً ۲۰۰ میلیارد تومان بوده است.»

میزان تسهیلات تمجیعی اختصاص یافته به مشاغل خانگی در مدت مذکور، ۱۱۵ هزار میلیارد تومان بوده که براساس داده‌های رسمی، استان تهران در این زمینه پیشتاز است.

در روزهای میانه اردیبهشت‌ماه سال جاری، محمد آذریناه، مدیرکل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان تهران از پرداخت ۲۲ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان وام و تسهیلات مشاغل خانگی در استان تهران طی سال گذشته خبر داد و گفت: «استان تهران در سه‌سال گذشته، بالاترین مبلغ پرداختی را در میان استان‌ها در زمینه مشاغل خانگی داشته است.» با این سهم از اعتبارات، در سال گذشته در استان تهران به ۱۶۷۷ طرح متقاضی مشاغل خانگی تسهیلات داده شده است.

افزایش سقف تسهیلات پرداختی و ساده‌سازی روند دریافت، از دیگر تدبیرهای دولت سیزدهم در این حوزه محسوب می‌شود. در پاییز سال ۱۴۰۲ اعلام شد که برای مشاغل مستقل تا ۱۵۰ میلیون تومان و مشاغل پشتیبان در ازای به‌کارگیری ۴۰ نفر تا سقف ۴ میلیارد تومان وام پرداخت می‌شود. برای دریافت تسهیلات ۱۵۰ میلیون‌تومانی توسط مشاغل مستقل خانگی یک ضامن کفایت می‌کند.

پرداخت آسان تسهیلات مشاغل خانگی و افزایش اعتبارات این بخش، راهکارهای مناسبی در جهت ایجاد فرصت‌های شغلی نسبتاً امن برای گروه‌هایی است که معمولاً فرصت‌های کمتری برای اشتغال در اختیار دارند یا امکانات آنان محدودتر است.

طبق داده‌های اعلامی، بیش از ۸۰ درصد تسهیلات پرداختی، صدور مجوز و ایجاد اشتغال در حوزه مشاغل خانگی به زنان اختصاص دارد. بنابراین زنان، جامعه هدف بالقوه این طرح را تشکیل می‌دهند. در همین راستا، دادن وام مشاغل خانگی به زنان محروم و حاشیه‌نشین و مراقبت از روند ایجاد شغل و سودآوری توسط آن‌ها، یک ضرورت غیرقابل انکار است.

به نظر می‌رسد دولت سیزدهم تا اینجای کار در این زمینه موفق عمل کرده است. اگر فرض کنیم که ۸۰ درصد ۱۱۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات مشاغل خانگی در سه سال گذشته نصیب زنان شده، نتیجه می‌گیریم که در این بازه زمانی محدود، زنان بسیاری توانسته‌اند از خط فقر مطلق عبور کنند و در محیط امن منزل به درآمدزایی مستقل و نسبتاً پایدار دست یابند.

برای نمونه، هم‌زمان با روی کار آمدن دولت سیزدهم، از شهریورماه سال ۱۴۰۰ تا پایان اسفندماه همان سال، ۵۸ هزار و ۸۷۸ شغل در حوزه مشاغل خانگی ایجاد شد. همچنین در سال ۱۴۰۱ حدود ۱۰۳ هزار و ۵۱۳ شغل خانگی به وجود آمد و سهم مشاغل خانگی از کل اشتغال حدود ۱۰ درصد بود.

همچنین در سال ۱۴۰۲ نیز تا ۱۶ آبان‌ماه، ۱۰۵ هزار و ۵۴۰ شغل خانگی به ثبت رسید. در مجموع تا پاییز سال گذشته، در دولت سیزدهم تعداد ۲۶۷ هزار و ۹۳۱ شغل خانگی در رشته‌های مختلف ایجاد شده است. درعین حال، طبق گزارش‌ها، مجوز بیش از ۹۵ درصد رشته‌های مشاغل خانگی به‌شکل آتی صادر و ۱۱۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات به مشاغل خانگی اختصاص یافته است. از آنجا که بیش از ۸۰ درصد مشاغل خانگی به زنان اختصاص دارد، پیشرفت و تسهیل‌گری در حوزه مشاغل خانگی را می‌توان به حساب تلاش برای اشتغال‌زایی بانوان گذاشت.

در حوزه تعاونی‌های زنان نیز، رشد بیش از ۲۲ درصدی تعاونی‌ها را شاهد هستیم. حامد ویس‌کریمی، معاون امور تعاون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی هم‌زمان با هفته کار و کارگر امسال گفت: «تعداد ۷۰۱۰ تعاونی زنان با عضویت بیش از ۶۶ نفر بالغ بر ۹۲ هزار فرصت شغلی در کشور فعال هستند.»

او ادامه داد: «از ابتدای دولت سیزدهم تاکنون ۱۲۲۳ شرکت تعاونی زنان با ۱۲ هزار و ۱۹۶ عضو و ۱۸ هزار و ۹۰۰ فرصت شغلی تشکیل شده که از رشد بیش از ۲۲ درصدی نسبت به دوره مشابه قبل برخوردار است.»

لزوم بهبود کیفی بازار کار زنان

اعداد و داده‌های کمی نشان از بهبود قابل توجه وضعیت اشتغال زنان در ابعاد مختلف دارد. هم زنان سرپرست خانوار و کم‌توان، هم زنان فارغ‌التحصیل دانشگاهی، بیشتر از قبل شغل و جایگاه اقتصادی کسب کرده‌اند. با این وجود به گفته سیمین یعقوبیان، فعال صنفی زنان کارگر، همه پیشرفت‌های اقتصادی به‌خصوص در حوزه اشتغال زنان را نمی‌توان با اعداد و آمارهای کمی تفسیر و ارزیابی کرد.

او در گفت‌وگو با «آتی‌نو» افزود: «پایدارسازی اشتغال زنان، حمایت از جایگاه آن‌ها در بازار و در عرصه روابط کار و بهبود مشکلات شغلی، راهبردهایی هستند که به زنان در حفظ اشتغال ایجادی کمک می‌کنند. برای نمونه، رصد مشاغل خانگی ایجادی اهمیت بسیار دارد؛ اینکه زنان چقدر در حفظ و توسعه یک شغل خانگی موفق بوده‌اند و تا چه اندازه درآمدزایی داشته‌اند، باید توسط کارشناسان و مشاوران خبره رصد شود. وقتی می‌گوییم برای یک زن سرپرست خانوار شغل ایجاد کرده‌ایم، علی‌القاعده آن زن باید بتواند با درآمد شغل مذکور از پس هزینه‌های ماهانه خانواده بربیاید. اگر غیر از این باشد، شغل ایجادی ثبات و ماندگاری نخواهد داشت.»

این فعال حقوق زنان کارگر، اجرای دقیق قوانین حمایتی و رفع هر نوع تبعیض در بازار کار را از دیگر برنامه‌های حمایتی لازم‌الاجرا دانست و در توضیح بیشتر گفت: «متأسفانه برخی کارفرمایان بخش خصوصی به اصول حمایتی قانون کار پایبند نیستند و ضوابط حمایت از بانوان شاغل را رعایت نمی‌کنند. مثلاً قانون کار، کارفرمایان را ملزم به ایجاد مهد کودک و کودکستان در جوار کارگاه کرده، اما باید پرسید در عمل چند درصد از کارفرمایان حتی در کارگاه‌های بزرگ و صنعتی، مهد کودک دایر کرده‌اند. در مثالی دیگر، چند درصد مرخصی زایمان و بارداری را رعایت می‌کنند؛ ما زنان کارگر بسیاری را می‌شناسیم که به بهانه بارداری از کار اخراج شده‌اند.»

یعقوبیان اضافه کرد: «رفع تبعیض جنسیتی از محل کار، یکی دیگر از الزامات است. قانون کار برابر و مزد برابر باید همه‌جا رعایت شود. این در حالی است که در برخی کارگاه‌های کوچک و یا متوسط، به‌خصوص در بخش‌های خدماتی، زنان شاغل حقوق کمتری به نسبت مردان هم‌تراز دریافت می‌کنند که این تبعیض باید برچیده شود.»

او در جمع‌بندی سخنان خود افزود: «این‌ها موارد کیفی هستند که در حوزه اشتغال زنان به‌اندازه داده‌های کمی یا حتی بیش از آن‌ها اهمیت دارند. حمایت اصولی از زنان شاغل، باید دربرگیرنده این‌ان عناصر باشد. درعین حال، ضرورت دارد که تشکل‌های صنفی و کارگری زنان باید به جایگاه واقعی خود دست پیدا کنند و در بهبود این مؤلفه‌های کیفی، کمک‌رسان و مشاور دولت باشند.»

سهم بالای زنان در اشتغال چگونه محقق شد؟

در زمستان سال ۱۴۰۲، بیش از ۲ میلیون و ۴۰۷ هزار زن در بخش خدمات و بیش از ۹۵۰ هزار بانوی دیگر در بخش صنعت فعالیت داشته‌اند. هرچند مشارکت زنان در بخش صنعت به مراتب کمتر از بخش خدمات است، اما نرخ قابل توجه زنان شاغل در بخش صنعت همراه با افزایش سهم زنان فارغ‌التحصیل در جمعیت شاغلان کشور، نشان از توانمندی زنان فعال اقتصادی دارد. این اعداد و ارقام گویای این واقعیت است که، زنان توانسته‌اند با بالابردن سطح تخصص، مهارت و تحصیلات، جایگاه بالاتری در اقتصاد کشور به‌دست بیاورند.

در سطحی فراتر، روند صعودی اشتغال زنان منجر به افزایش مشارکت اقتصادی زنان فارغ‌التحصیل دانشگاهی شده است. نمودارها نشان می‌دهند که در زمستان سال گذشته، زنان فارغ‌التحصیل دانشگاهی مشارکت بالایی در اشتغال‌زایی کشور داشته‌اند. چنانچه از مجموع ۱۰۰ بانوی شاغل بیش از ۵۰ نفر از تحصیلات دانشگاهی برخوردار بوده‌اند. درعین حال، تعداد زنان فارغ‌التحصیل در یک سال منتهی به زمستان سال ۱۴۰۲، معادل ۷.۵ درصد افزایش یافته است. در زمستان ۱۴۰۲، نسبت اشتغال زنان دانشگاه‌رفته به کل شاغلان بازار کار ۵۰.۹ درصد اعلام شده است. به معنای دیگر، از هر ۲ زن شاغل در بازار کار، یک نفر فارغ‌التحصیل آموزش عالی بوده است.

نکته مهم اینکه، میزان مشارکت زنان فارغ‌التحصیل روند افزایشی داشته است. یعنی برای این قشر، امید به یافتن شغل متناسب با تحصیلات باعث شده که آن‌ها در اقتصاد کشور بیشتر مشارکت داشته باشند و تمایلشان برای یافتن کار بیشتر شده است. در زمستان سال ۱۴۰۲، سهم نرخ بیکاری زنان فارغ‌التحصیل نیز با کاهش ۰.۸ درصد مواجه شده و از ۷۰.۳ درصد به ۶۹.۵ درصد رسیده است.

حمایت از تعاونی‌های زنان و مشاغل خانگی

با استناد به این داده‌ها باید گفت، زنان فارغ‌التحصیل توانسته‌اند جایگاه خود را در بازار کار کشور به دست بیاورند و نیمی از مشاغل موجود با شاغل زن را به خود اختصاص دهند. اما برای نیمه دوم بازار کار که زنان با سطح تحصیلات پایین‌تر و احتمالاً دهک درآمدی فرودست‌تر را در برمی‌گیرد، رویکردهای حمایتی دولت، بیشتر در دو محور خلاصه شده است؛ افزایش تعاونی‌های زنان و حمایت از ایجاد مشاغل خانگی که در هر دو محور، پیشرفت‌های نسبتاً قابل قبولی دیده می‌شود.

را دربرگرفته است. برای نمونه، ۲۷ تیرماه سال جاری، انسیه خزعلی، معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور، از بسترسازی برای اشتغال زنان خبر داد و افزود: «در دولت سیزدهم ۲۰ کار جدید برای زنان انجام شده که امیدواریم ادامه یابد.» هرچند خزعلی در ارتباط با جزئیات این ۲۰ کار انجام‌شده چندان اطلاعاتی ارائه نداد، اما به نظر می‌رسد اقدامات فوق بیشتر در زمینه تسهیل‌گری در اعطای مجوز و دادن تسهیلات بانکی کم‌بهره به زنان سرپرست خانوار با اولویت زنانی که چند فرزند دارند، باشد. برای نمونه، حجم تسهیلات حوزه مشاغل خانگی در سال ۹۹، حدود ۲۰۰ میلیارد تومان بوده که به ۵۰۰ میلیارد تومان در سال ۱۴۰۲ افزایش پیدا کرده؛ یعنی میزان تسهیلات اعطایی که بیش از ۸۰ درصد آن به زنان اختصاص یافته، در این مدت، ۲۵ برابر شده است.»

حمایت‌های دولت از توانمندسازی زنان فقط محدود به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید نبوده است. افزایش سطح مشارکت زنان و بیمه مادران، از اقدامات دولت در این حوزه محسوب می‌شود. همان ۲۷ تیرماه، خزعلی در مورد بیمه مادران، اطلاعاتی به این شرح ارائه داد: «مشارکت زنان در شوراهای تصمیم‌گیری وزارتخانه‌ها، از مصوبات خوب دولت بوده و مسئله بیمه زنان خانه‌دار روستایی، بیمه مادران دارای سه فرزند و بیمه‌هایی که برای زنان باردار درنظر گرفته شده، از کارهای خوبی بوده که در این دولت صورت گرفته است.»

افزایش مشارکت زنان در سطوح مختلف

برمبنای داده‌های رسمی، ایجاد فرصت‌های شغلی زنان و کاهش نرخ بیکاری آن‌ها در سطوح مختلف اتفاق افتاده است. این امر محدود به زنان سرپرست خانوار و متعلق به دهک‌های فرودست و احتمالاً کم‌سواد نبوده، هرچند حمایت از این قشر در اولویت برنامه‌ها و تنظیمات اجرایی قرار داشته است. افزایش فعالیت زنان در حوزه اشتغال‌زایی خانگی و مشارکت در تعاونی‌ها و همچنین کارآفرینی، از موفقیت‌های نسبی این حوزه است که موجب شده تا پایان زمستان سال گذشته، شاخص‌های مربوط به مشارکت اقتصادی و اشتغال زنان در مسیر بهبود قرار گیرد. مشارکت اقتصادی زنان در زمستان سال ۱۴۰۲ نسبت به زمستان سال ۱۴۰۱، با ۰.۵ درصد افزایش به ۱۳.۸ درصد رسیده و اشتغال آن‌ها نیز با ۰.۴ درصد افزایش به میزان ۱۱.۶ درصد ثبت شده است. بیکاری کل زنان نیز در این بازه زمانی روند کاهشی را تجربه کرد.

گزارش

کاهش نرخ بیکاری زنان، سهم ۴۰ درصدی زنان از اشتغال ایجادی و افزایش نرخ مشارکت زنان تحصیل کرده در کنار رشد ۲۲ درصدی تعاونی‌های زنان و رشد چشمگیر مشاغل خانگی، اتفاقات امیدوارکننده‌ای است؛ اتفاقاتی که باید در دولت آینده از طریق تدوین یک نقشه‌راه مدون و دقیق و با مشارکت نمایندگان جامعه هدف یعنی تشکل‌های زنان شاغل در بخش‌های مختلف، با قدرت بیشتر تداوم یابد. بدون تردید، یک جامعه موفق، جامعه‌ای است که در آن زنان دغدغه کار، شغل و درآمد نداشته باشند و گرفتار بیکاری و فرودستی نشوند.

سهم ۴۱ درصدی زنان از اشتغال در دولت سیزدهم، خبری است که در روزهای اخیر رسانه‌ای شده است. انسیه خزعلی، معاونت امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور، در روزهای پایانی تیرماه در حاشیه یک نشست هیئت‌دولت، تأکید کرد که از بیش از ۲ میلیون و ۶۰۰ هزار شغل ایجاد شده در دولت سیزدهم، سهم بانوان ۴۱ درصد بوده و همان‌طوری که رئیس‌جمهور شهید‌قول داده بود، پنج‌گام برای حمایت از زنان سرپرست خانوار برداشته شد.

تأمین فرصت‌های شغلی برای زنان به‌خصوص در حوزه مشاغل خانگی و تعاونی، از راهبردهای در دستور کار دولت سیزدهم در تأمین اشتغال زنان و کاهش نرخ بیکاری آن‌ها بوده است. خزعلی دراین‌رابطه آمار و ارقامی به این شرح ارائه داد: «طرح‌هایی که در زمینه خانواده اجرایی شده، تأثیر خود را به دلیل ماهیت فرهنگی بعداً نشان خواهد داد. در همین ایام، ما شاهد کاهش چشمگیر آمار طلاق و کاهش ۳۳ درصد ازدواج دختران زیر ۱۵ سال بودیم. همچنین افزایش یک درصدی اشتغال بانوان را داریم. ۳۰ درصد از مجوزهای صادر شده در تمامی مشاغل و ۸۰ درصد مجوزهای مشاغل خانگی به زنان اختصاص دارد. یکی از شعارهای دولت سیزدهم این بود که به زنان سرپرست خانوار توجه کند که تاکنون پنج امکان را، چه از نظر قانونی و چه از جهت امکانات و حمایت برای زنان سرپرست خانوار فراهم کرده است.»

عملکرد دولت در حوزه اشتغال زنان

عملکرد دولت سیزدهم در حوزه ایجاد اشتغال بر مبنای داده‌های سامانه ملی رصد اشتغال، پس از صحت‌سنجی نشان می‌دهد که تا ۱۵ خردادماه امسال ۲ میلیون و ۷۲۱ هزار و ۶ شغل به وجود آمده که ایجاد ۴۶ هزار و ۳۱۷ شغل مربوط به بهار ۱۴۰۳ بوده است. براساس این داده‌ها می‌توانیم استدلال کنیم که خالص اشتغال ایجادی تا پایان بهار امسال، ۶۰۰ میلیون و ۶۰۰ هزار، بلکه ۲ میلیون و ۷۲۱ هزار شغل بوده است. اگر به گفته‌های معاونت زنان ریاست‌جمهوری اتکا کنیم، ۴۰ درصد این اشتغال ایجادی متعلق به زنان جویای کار بوده است. با این حساب، یک محاسبه ساده حاکی از آن است که از زمان روی کار آمدن دولت سیزدهم تا خردادماه سال جاری، یک میلیون و ۸۸ هزار و ۴۰۰ شغل برای زنان به وجود آمده است. یعنی در این بازه زمانی حدوداً سه‌ساله، حدود یک میلیون و ۱۰۰ هزار زن در سراسر کشور صاحب شغل و درآمد مستقل شده‌اند. به همین دلیل است که به‌رغم کاهش نرخ مشارکت اقتصادی زنان در سال‌های اخیر، نرخ بیکاری این گروه کاهشی چشمگیر داشته است. طبق رصد داده‌های رسمی، در سال‌های اخیر، نرخ مشارکت اقتصادی زنان روند کاهشی داشته و از ۱۶.۲ درصد در سال ۹۷ به ۱۴.۲ درصد در سال ۱۴۰۲ رسیده است. درحالی‌که نرخ مشارکت مردان در سال ۱۴۰۲ حدود ۶۸ درصد برآورده شده، اما نرخ بیکاری زنان در این سال‌ها سیر نزولی داشته و از ۲۰.۷ درصد سال ۹۵ به ۱۵ درصد در سال گذشته رسیده است. قیاس داده‌های آماری گویای کاهش نرخ بیکاری زنان در یک‌دهه اخیر است. برای نمونه، مرکز آمار ایران میانگین نرخ بیکاری بهار سال ۹۳ را ۱۰.۷۱ درصد اعلام کرد که این نرخ برای مردان ۹ و برای زنان ۱۹.۴ درصد است.

بدون تردید، در سه‌سال اخیر تلاش‌هایی برای اشتغال‌آفرینی زنان صورت گرفته که تا حدود زیادی به نتیجه رسیده است. این تلاش‌ها براساس یک نقشه‌راه منطبق با شرایط خاص زنان، به‌خصوص زنان سرپرست خانوار و صاحب فرزند تدوین شده و چند راهبرد اصلی ازجمله تسهیل‌گری در حوزه مشاغل خانگی، اشتغال منعطف و همچنین ایجاد فرصت‌های شغلی خاص زنان